

Eğiten Kentler Şartı

Kasım 1990, Barselona-İspanya

Çeviri: Zeynep Çiğdem Uysal

1990 yılında Barselona’da yapılan 1. Eğiten Kentler Kongresi’nde dünyanın farklı bölgelerinden 60’tan fazla kentin yerel belediyeleri biraraya gelerek, kent sakinlerinin yaşam kalitesini geliştirecek proje ve eylemlerde birlikte çalışmaya karar verdiler. Bu kongrede kabul edilen “Eğiten Kentler Şartı” bu işbirliği için ortak bir eylem planı oluşturarak Eğiten Kentler Hareketi’nin başlangıcını oluşturdu. 1994 yılında Bolonya’da yapılan üçüncü kongrede bu hareket resmîyet kazanarak Uluslararası Eğiten Kentler Birliği (*International Association of Educating Cities-IAEC*) olarak hayata geçti. Merkezi Barselona’da olan IAEC, işbirliği ve fikir alışverişi yapmak ve Eğiten Kentler Şartı’nda yer alan eylemlerin geliştirilmesi ve uygulanmasında öncülük etmek için, 34 ülkeye ait 331 belediyeyi bir araya getiriyor: Almanya, Andorra, Arjantin, Avustralya, Belçika, Benin, Bolivya, Brezilya, Danimarka, Ekvator, Filistin, Finlandiya, Fransa, Hırvatistan, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, Kanada, Kolombiya, Kore Cumhuriyeti, Macaristan, Meksika, Peru, Polonya, Portekiz, Romanya, Ruanda, Senegal, Şili, Togo, Uruguay, Yunanistan.

“Eğiten Kent Projesi”, her tür yerel, kamusal ve sivil örgütü ilgilendiren, toplum yaşamına ait bütüncül bir tasarı olarak şekillendirildi. Temel amacı, bireyin yaşam kalitesini geliştirecek, kentli ruhu ve katılımcı demokrasinin değerlerine olan bağlılığı aşılayacak politika ve eylemlerin geliştirilmesi amacıyla, işbirliği içinde eğitimsel bir çizgide çalışmak olarak belirlendi.

IAEC hakkında daha ayrıntılı bilgi için:

www.edcities.org

Şart metninin orijinaline ulaşmak için:

www.mo.org.tr/UIKDocs/educatingcitiescharter.pdf

1990 yılı Kasım ayında Barselona’da düzenlenen 1. Uluslararası Eğiten Kentler Kongresi’nde temsil edilen kentler, kentlerin eğitimsel itici gücünü oluşturan temel prensipleri bu ilk Şart metninde ayrıntılı olarak açıklayarak, kent sakinlerinin eğitiminin şansa bırakılamayacağına olan inançlarını göstermişlerdir. Şart metni, içinde yer alan kavramları geliştirerek, yeni sorunlar ve sosyal gereksinimlere uygun hale getirmek amacıyla 1994 yılında Bolonya’da yapılan 3. Uluslararası Kongre’de ve daha sonra 2004 yılında Cenova’da tekrar gözden geçirilmiştir.

Bu Şart, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966), Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989), Herkes İçin Eğitim Dünya Bildirgesi (1990) ve Kültürel Çeşitlilik Evrensel Sözleşmesi (2001) temel alınarak oluşturulmuştur.

Önsöz

Günümüzde kent, ister büyük ister küçük olsun, eğitim için her zamankinden daha fazla olanak sunmaktadır. Bununla birlikte kent, eğitici güçlerin olumsuz bir şekilde kullanımından da etkilenmektedir. Her durumda kent, bütüncül eğitim ve yetiştirme için gereken esas öğeleri içinde barındıran karmaşık bir sistemdir. Bu haliyle kent, hem eğitimsel öznenin nesnesi hem de

kalıcı, çoğul ve çok yüzlü bir eğitim aracı olarak zararlı eğitici öğelere karşı gelebilecek kapasiteye sahiptir.

Eğiten Kent, kendi kişiliği olan ve ulusunun ayrılmaz bir parçasını oluşturan kenttir. Bu nedenle, kimliği ait olduğu ülkenin kimliğine bağlıdır. Eğiten Kent içine kapalı değildir; çevresiyle, ülkesindeki diğer kentsel merkezlerle ve diğer ülkelerdeki kentlerle aktif ilişki içindedir. Bu ilişkinin amacı, öğrenmek, tecrübeleri paylaşmak, görüş alışverişinde bulunmak ve böylelikle kent sakinlerinin hayatlarını zenginleştirmektir.

Eğiten Kent, bir yandan geleneksel işlevlerini gerçekleştirirken (ekonomik, sosyal, politik görevler ve hizmetlerin tedariki gibi), diğer yandan da doğrudan kentte yaşayanların eğitimi, desteklenmesi ve gelişimine odaklanan bu işlevi yüklenmeli ve geliştirmelidir. Eğiten kent çocuklar ve gençlere öncelik verecek, fakat her yaştan insanın yaşamboyu öğrenimini de önemseyecektir.

Sosyal, ekonomik ve politik nedenler üzerine kurulu olan bu işlev, verimlilik ve bir arada var olma temeline dayanan, kültürel ve eğitici bir projeye yöneliktir. 21. yüzyılda çözülmesi gereken büyük sorunlardan ilki, her bireyin kendi potansiyelini özgünlük, yaratıcılık ve sorumlulukla ifade etme, değerlendirme ve geliştirme yeteneğini artırmak için eğitime “yatırım” yapmaktır. İkincisi, herkesin kendine saygı duyulduğunu hissedebilmesi, diğerlerine saygı gösterebilmesi ve diğerleriyle iletişim kurabilmesi için tümüyle eşitlik sağlayacak koşulları yerine getirmektir. Üçüncüsü, hiç kimseyi dışlamayan gerçek bir bilgi toplumunun tüm kentlerde ardı ardına oluşturulabilmesi için, tüm bireylerin gerçek potansiyellerine ulaşmalarını sağlayacak bilgi ve haberleşme teknolojilerine kolayca erişimin sağlanmasıdır.

Eğiten Kentler resmî eğitim kurumları, resmî olmayan girişimleri (resmî ya da örgün eğitim sistemi dışındaki eğitici amaçlar için) ve (kasıtlı ya da planlı olmayan) gayri resmî müdahaleleri aracılığıyla deneyimlerin karşılıklı alışverişinde birbirleriyle işbirliği yapmalıdırlar. Eğiten Kentler, işbirliği ruhuna uygun olarak, araştırma ve yatırım projelerini desteklemek konusunda doğrudan karşılıklı işbirliği ya da uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde birbirlerine yardım etmelidirler.

İnsanlık sadece birtakım değişim aşamalarından geçmemekte, aynı zamanda aşamalarda da özgün değişimler yaşamaktadır. Bireyler, tüm ekonomik ve sosyal işlevlerin küreselleşmesinden doğan fırsat ve sorunlara eleştirel bir uyum ve aktif bir katılım sağlayabilmek için kendilerini eğitmelidirler. Ancak bu şekilde yerel dünyaları aracılığıyla karmaşık uluslararası senaryoya müdahale edebilir ve ekonomik ve politik güç merkezleri tarafından kontrol edilen bilgi seli karşısında özerk özneler olarak kalabilirler.

Diğer yandan, çocuklar ve gençler, içinde bulundukları toplumların hayatında ve dolayısıyla kentlerinde artık eskisi gibi pasif özneler değildirler. 1959 tarihli Evrensel Bildirge'nin prensiplerini geliştiren ve üzerinde bağlayıcılığı olan 20 Kasım 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, çocukları tüm vatandaşlık haklarına ve siyasal haklara sahip tam vatandaşlar olarak kabul etmiştir. Böylelikle çocuklar, olgunluk seviyelerine uygun şekilde birlik ve katılım haklarını kullanabilmektedirler.

Kentlerimizdeki çocukların ve gençlerin korunması, artık onların sadece oldukları gibi korunmasından ibaret değildir. Farklı nesillerle birarada olmaktan memnuniyet duymak gibi bir yurttaşlık erdemine sahip yetişkinlerin yanında, onlara uygun bir yer vermek de önemlidir. 21. yüzyılın başında tüm kuşaklar, sürekli güncellenen yaşam boyu öğrenme fırsatlarına açıkça daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar.

Hâlâ küresel bir demokratik yapıdan yoksun olduğumuz, birçok ülkenin kendi sosyal ve kültürel örüntülerine saygılı etkin bir demokrasiyi elde etmeyi ve kurmayı başaramamış olduğu ve

demokratik geleneğini kaybetmiş demokrasilerin demokratik sistemlerinin niteliğinden memnun oldukları bir ortamdayız. Fakat yine de, küresel vatandaşlık anlayışı oluşma aşamasındadır. Bu bağlamda, tüm ülkelerdeki kentler kendi yerel boyutlarında, demokratik vatandaşlığı deneyen ve sağlamlaştıran platformlar olarak çalışmalı, etik ve kentsel değerlerin eğitimi yoluyla barışçıl bir birlikte varoluşu teşvik etmeli ve farklı yönetim şekillerinin çok yönlü doğasına saygı gösterirken, aynı zamanda mümkün olduğunca geniş ölçüde temsilci ve katılımcı mekanizmaların da savunucusu olmalıdır.

Çeşitlilik modern kentin doğasında vardır ve gelecekte daha da artacağı öngörülmektedir. Buna dayanarak eğiten kentin çözmesi gereken sorunlardan biri de, kenti oluşturan toplulukların katkılarını ve kentte yaşayan herkesin kendi kültürel kimliğinin tanındığını hissetme hakkını göz önüne alarak, kimlikle çeşitlilik arasında bir uyum ve denge geliştirmektir.

Belirsizliğin hüküm sürdüğü ve çoğunlukla “diğeri”nin reddi ve karşılıklı güvensizlik üzerine kurulu bir güvenlik arayışına teslim olan bir dünyada yaşamaktayız. Eğiten kent bunun farkındadır ve basit, tek taraflı çözümler peşinde koşmaz: Bu çelişkiyi kabul eder ve belirsizlikle yaşamak ve onunla baş etmek için kullanılabilecek en iyi çıkar yol olarak bilgi, diyalog ve katılım içeren süreçleri öne çıkarır.

Dolayısıyla, eğiten kentte yaşama hakkı bu şekilde doğrulanmış olmaktadır. Bu hak temel eğitim hakkının etkin bir uzantısı olarak anlaşılmalıdır. Resmî eğitim ve onu takip eden yetişkinlik aşamasında eğitim, iş gücü ve sosyal sistemlerin olağan gelişimi içinde, kentin kaynakları ve eğitici gücü arasında gerçek bir kaynaşma aranmalıdır.

Eğiten kentte yaşama hakkı herkes için eşitlik, sosyal adalet ve bölgesel denge prensiplerini en uygun şekliyle garanti altına almalıdır.

Bu, yerel hükümetlerin politik projelerine eğiten kentin prensiplerini dâhil ederek, kentin sahip olduğu tüm eğitici potansiyeli geliştirme sorumluluğunun altını çizer.

İlkeler

I. EĞİTEN KENTTE YAŞAMA HAKKI

1. Tüm kent sakinleri, o kentin sunduğu eğitim, eğlence ve bireysel gelişim araçlarından ve fırsatlarından eşitlik ve özgürlük içinde yararlanma hakkına sahiptir. Eğiten kentte yaşama hakkı temel eğitim hakkının bir uzantısı olarak anlaşılmalıdır. Eğiten kent, sakinlerinin yaşam boyu eğitimini sürekli ve çok çeşitli şekillerde üstlenir. Bunu mümkün kılmak için, tüm gruplar ve bütün özel ihtiyaçları göz önüne alınmalıdır.

Şehir planlamada ve yönetimde, fiziksel engeller de dâhil olmak üzere eşitlik hakkının uygulanmasını kısıtlayacak her türlü engeli aşmak için gerekli önlemler alınmalıdır. Bu, hem belediyelerin, hem de hükümetin kenti etkileyen diğer kademelerinin sorumluluğu olmalıdır. Kentliler kendileri de, hem bireysel olarak hem de üye oldukları çeşitli birlik ve dernekler yoluyla, bu göreve kendilerini adanmışlardır.

2. Kent, hem çeşitlilik, hem de karşılıklı anlayış, uluslararası dayanışma ve işbirliği ve dünya barışı konularında verilecek eğitimi teşvik etmelidir. Bu, her türlü ayrımcılığa karşı savaşılabilecek bir eğitim olacaktır. Eğiten kent özgür ifadeyi, kültürel çeşitliliği ve eşit koşullarda diyalogu canlandırmalıdır. Kendisine, kökeni ne olursa olsun, hem yenilikçi hem de popüler kültürün girişimlerinden yarar sağlamalıdır. Sadece ticari amaçlara dayanarak yapılmış kültürel üretimin doğurduğu eşitsizlikleri düzeltmeye katkı sağlamalıdır.

3. Eğiten kent, nesiller arası diyalogu güçlendirmeli ve bunu sadece barışçıl bir birlikte var olma şeklinde değil, aynı zamanda değişik yaşlardaki insan grupları tarafından paylaşılacak ortak projeler bularak yapmalıdır. Bu projeler, özellikle nesiller arası olma özelliği ve değişik yaş gruplarının kendi yetenek ve değerlerinin kullanımıyla değer kazanan kentsel girişimler ve eylemlerden oluşmalıdır.

4. Eğitimsel nitelikli belediye politikaları her zaman sosyal adalet, demokratik toplum ruhu, yaşam kalitesi ve kentlinin bireysel eğitimi gibi prensiplerden ilham alan daha geniş bir bağlama gönderme yapacak şekilde anlaşılmalıdır.

5. Belediyeler, eğitimle ilgili konularda yetkilerini etkin bir şekilde kullanma sorumluluğunu üstlenmelidirler. Bu yetkilerin kapsamı ne olursa olsun, resmî, resmî olmayan ve gayri resmî eğitimin tüm şekillerini içerecek ve farklı kültürel göstergeleri, ilham kaynaklarını ve kentin gerçeğini keşfetme yollarını yansıtacak, geniş ve bütüncül bir eğitim politikası sunmalıdırlar.

6. Uygun eylemi gerçekleştirebilmek için, belediye politikalarından sorumlu kişiler kent sakinlerinin durumu ve ihtiyaçları hakkında doğru bilgi almalıdırlar. Bunun için kent, güncel ve halka açık tutacağı anket ve araştırmalar yaparak, bireylere ve gruplara açık, özel öneriler ve genel politikaların oluşturulmasına olanak verecek kanallar kurmalıdır.

Bunun yanında belediye, tüm yetki alanlarındaki karar verme süreçlerinde, verilen kararların eğitim ve yetiştirmeye ilgili etkilerini dikkate almalıdır.

II. KENTİN YÜKÜMLÜLÜĞÜ

7. Kent kendi karmaşık kimliğini nasıl keşfedeceğini, koruyacağını ve sergileyeceğini bilmelidir. Bu, kenti eşsiz kılar ve kentin hem sakinleriyle hem de başka kentlerle verimli bir diyalog kurmasına temel oluşturur. Kentin gelenek ve görenekleri uluslararası yaşam biçimlerine uyum sağlayabilmelidir. Bu şekilde kent, doğal ve sosyal çevresini bozmaksızın cazip bir görünüm sunabilecektir.

Aynı zamanda kent, sınırları içinde konuşulan dillerin bilgisi, öğrenimi ve kullanımını teşvik etmeli ve bu dilleri toplumsal uyumun kaynaştırıcı bir öğesi ve etmeni olarak kullanmalıdır.

8. Kentin dönüşümü ve büyümesi, geçmiş ve varoluşuyla ilgili binalar ve sembollerin korunması ile yeni ihtiyaçlar arasında kurulacak bir uyumla yürütülmelidir. Kentsel planlama, kentsel çevrenin hem bireylerin gelişimi hem de onların bireysel ve toplumsal isteklerinin bütünleşmesi üzerindeki büyük etkisini dikkate almalıdır. Bu nedenle, birbirinden öğrenecek çok şeyi olan nesillerin ve değişik kültürlerden gelen insanların ayrımına karşı çıkmalıdır.

Kentin fiziksel mekânının düzeni bir yandan erişilebilirlik, karşılaşma, ilişkiler, oyun ve eğlence ihtiyacını karşılarken, diğer yandan da doğaya daha çok yakınlık gereksinimine cevap vermelidir. Eğiten kent, kent planlamasında yer alan araç, tesis ve hizmetlerinde, engellilerin, yaşlıların ve çocukların ihtiyaçlarına özel dikkat göstermeli; onlara dost ve sahip oldukları kısıtlara saygılı olan, böylece kısıtlamalarının elverdiği en geniş ölçüdeki bağımsızlıklarından feragat etmek zorunda kalmaksızın yaşayabilecekleri bir kentsel çevre garanti etmelidir.

9. Eğiten kent, kentlilerin eleştirel ve eş sorumlu bir bakış açısıyla katılımını cesaretlendirmelidir. Bunu yapabilmek için yerel yönetim, kişilere ihtiyaçları olan bilgiyi sunmalı ve bütüncül bir perspektiften bakarak, hem doğru yönde yönlendirme sağlayacak, hem de etik ve kamusal değerler hakkında bilgi verecek eğitici aktiviteleri teşvik etmelidir.

Eğiten kent, özel girişimler ve kendiliğinden gelişen diğer katılım şekillerini de dikkate alarak, kolektif projedeki kentli katılımını hareket geçirmek için kurumlarını ve kentsel ve sosyal kuruluşlarını kullanmalıdır.

Belediye yönetimi kenti, tüm sakinlerinin ve özellikle çocuk ve gençlerin kişisel, sosyal, ahlaki ve kültürel gelişimine uygun mekânlar, tesisler ve halka açık hizmetlerle donatmalıdır.

11. Kent tüm sakinlerinin yaşam kalitesini garanti etmelidir. Bu, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkıyla birlikte iş, eğlence ve toplu taşıma haklarını yerine getirirken, kentin doğal çevresiyle bir denge kurmasını gerektirir. Aynı zamanda kent, sağlık eğitimini ve tüm sakinlerinin sürdürülebilir gelişim hakkındaki başarılı uygulamalara katılımlarını aktif bir şekilde teşvik etmelidir.

12. Kentin yapısı ve sisteminde açık veya örtük olarak bulunan eğitim projesi, desteklediği değerler, önerdiği yaşam kalitesi, düzenlediği kutlamalar, düzenlediği her türlü kampanya ve proje katılım ve derinlemesine düşünme esasında oluşturulmalı ve kişilerin bireysel ve kolektif gelişimine yardımcı olmak için gerekli araçları içermelidir.

III. KENT SAKINLERİNE HİZMET ETMEK

13. Belediye sunduğu tüm kültürel, rekreasyonel, bilgilendirici, reklâmcılık ve benzeri diğer etkinliklerin etkilerini değerlendirmeli, gençler ve çocuklar üzerinde doğrudan ve aracısız etkide bulunan tüm faktörleri dikkate almalıdır. Bu durumlarda belediye, gerçekçi bir açıklama ve yorum getirmek amacıyla, otoriter olmayan bir şekilde davranmalıdır. Belediye, korunma ihtiyacı ile keşfetme için gerekli özerklik arasında bir denge kurulduğunu garanti etmelidir. Belediye ayrıca tüm sakinlerin kentsel çevrede gerçekleşen değişiklikleri tümüyle benimsemelerine imkân tanımak için, eğitici tartışma ve forumlar düzenlemeli ve gerekirse kentler arasında değişim programlarına da yer vermelidir.

14. Kent ebeveynlere, çocuklarının olgunlaşmasına ve karşılıklı bir saygı ruhu içinde kenti kendilerinin hissetmelerine yardımcı olmak için ihtiyaçları olan eğitimi sağlamaya çalışmalıdır. Aynı şekilde, eğitici işlevler yürüten eğitimciler ve bu işlevi çoğu zaman farkında olmadan yerine getiren diğer kişiler için (özel bireyler ya da kamu hizmetinde görevli personel) projeler geliştirilmelidir. Eğiten kent ayrıca polis ve belediyeye bağlı sivil koruma güçlerinin bu önerilerle uyum içinde çalışmasını temin etmelidir.

15. Kent, sakinlerine toplumda bulundukları yere ilişkin bir bakış açısı oluşturmalarına yardımcı olmalıdır: Kişisel ve mesleki yönelim için gerekli danışmanlık hizmetini sağlamalı ve sosyal etkinliklere katılımlarını mümkün kılmalıdır. “Eğitim ve çalışma” yaşamının oluşturduğu özel alanda, eğitim planlaması ve iş sahasının ihtiyaçları arasında var olması gereken yakın ilişkinin altını çizmeliyiz.

Böylelikle kent, toplumsal talepleri dikkate alan eğitim stratejilerini tanımlamalı; yeni iş sahaları yaratmak ve gerek resmî gerekse resmî olmayan yaşam boyu eğitimde işçi sendikaları ve işveren birlikleriyle işbirliği yapmalıdır.

16. Kent, kendini etkileyen dışlayıcı ve marjinalleştirici mekanizmaların ve onların çeşitli biçimlerinin farkında olmalı; bunlara karşı uygun bir şekilde olumlu eylem politikaları geliştirmelidir. İster göçmen ister mülteci olsun, yeni gelmiş kimseler için özel ilgiye ihtiyaç vardır; yeni kentlerini kendilerinin hissetmeye onların da hakları vardır. Kent, semtleri ve her kesimden sakinleri arasında sosyal uyumu geliştirmek için çaba sarf etmelidir.

17. Farklılıkları azaltan müdahaleler değişik şekillerde olabilir, ama mutlaka bireylerin kapsamlı olarak değerlendirilmesi sonucunda, sahip oldukları ilgiler ve haklar çerçevesinde oluşturulacak bir modele dayanmalıdır. Gerçekleştirilecek eylemlerin anlamlı olabilmesi için, ilgili idari birimler ve bu birimler tarafından sunulan hizmetler arasında bir eşgüdümün sağlanması şarttır. Kent ayrıca, üçüncü sektör olarak adlandırılan kuruluşlar, hükümet dışı örgütler ve benzer dernekler aracılığıyla yöneticiler ve kentliler arasında kurulacak işbirliğini özgürce ve demokratik olarak geliştirmelidir.

18. Kent, topluma hizmet sağlayan eylemleri yönlendirmek ve bireyin sosyal, ahlaki ve kültürel gelişimini destekleyecek bilgi, malzeme ve fikirleri elde ederek, ulaşılabilir hale getirmek için, derneklerin kuruluşunu bir katılım şekli ve kentli eş sorumluluğu olarak desteklemelidir. Aynı zamanda kent bireylerin karar verme, planlama ve derneklerin döngüsü içindeki yönetim etkinliklerinde yer alabilmeleri için gerekli eğitsel etkinliklere de katkıda bulunmalıdır.

19. Belediye, kentte neler olduğu konusunda yeterli ve kapsamlı bilgi sağlamalı ve kent sakinlerini bilgilenebilir hale getirmeye açık olma konusunda teşvik etmelidir. Eğiten kent, mevcut yoğun bilgi akışı içinde seçme, anlama ve değerlendirmenin değerini dikkate alarak, herkesin ulaşabileceği bilgi kaynakları oluşturmalıdır. Belediye, özel ilgiye ihtiyaç duyan toplulukları tespit etmeli ve bu toplulukların hizmetine uzmanlaşmış bilgi, yönlendirme ve yardım merkezleri sunmalıdır.

Aynı zamanda kent, toplumsal dışlanmanın yeni biçimleriyle savaşmak için, her yaş ve sosyal grup için bilgi ve bilişim teknolojileri konusunda eğitim programları sunmalıdır.

20. Eğiten kent, toplum için gerekli ve büyüyen bir hedef olarak tüm sakinlerine demokratik bir kentli olmanın gerektirdiği değerler ve uygulamalar hakkında (saygı, hoşgörü, katılım, sorumluluk ve kamusal konulara, programlara, mirasa ve hizmetlere ilgi) eğitim sunmalıdır.

Bu Şart, altına imza koyan tüm kentlerin burada ifade edilen tüm değer ve ilkelere ilişkin sorumluluklarını ifade etmektedir. Bu belge, hızlı sosyal evrimin gelecekte etkileyebileceği tüm alanlarda yeniden gözden geçirilmeye ve genişletilmeye açıktır.